

Chiến khu Bắc Mã - Đông Triều và Phật giáo cứu quốc

ISSN: 2734-9195 08:01 04/09/2025

Chiến khu Bắc Mã - Đông Triều không chỉ là một chương trong sách giáo khoa. Đó là một ngọn lửa trong tâm khảm người Việt, là chứng tích của Phật giáo đồng hành cùng dân tộc, không bằng lời, mà bằng mồ hôi, nước mắt và cả máu xương.

Tác giả: **Hòa thượng TS. Thích Quảng Tùng**

Phó Chủ tịch Hội đồng Trị sự - GHPGVN

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Kính bạch chư tôn đức;

Kính thưa quý vị đại biểu, các học giả, nhà nghiên cứu;

Thưa toàn thể quý vị tham dự!

Hôm nay, trong không khí thiêng liêng và xúc động của tháng Tám mùa thu cách mạng, chúng ta cùng nhau họp mặt tại buổi tọa đàm khoa học vô cùng ý nghĩa, để cùng ôn lại, suy ngẫm và tiếp thêm tinh thần từ những trang sử vẻ vang của dân tộc, đặc biệt là vai trò của Chiến khu Bắc Mã, Chiến khu Đông Triều trong kháng chiến, và sự đồng hành bất diệt của Phật giáo Việt Nam với vận mệnh quốc gia.

Là một vị tăng sĩ đã có nhiều năm hoằng pháp, sống trong lòng dân tộc, tôi xin được chia sẻ vài suy nghĩ của mình không chỉ với tư cách là một vị lãnh đạo Giáo hội, mà là một người con của đất nước, về Phật giáo cứu quốc, tư tưởng nhập thế, và sứ mệnh phụng sự Tổ quốc của đạo Phật Việt Nam.

1. Bắc Mã - Đông Triều: Những địa danh không chỉ của kháng chiến mà còn là của Phật giáo cứu nước

Nhà lưu niệm Chiến khu Đông Triều (ảnh: Internet)

Nhà lưu niệm Chiến khu Đông Triều (ảnh: Internet)

Thưa quý vị!

Khi nói đến Chiến khu Bắc Mã và Chiến khu Đông Triều, chúng ta không chỉ nhắc đến một địa bàn chiến lược quân sự, mà là một vùng đất thấm đẫm máu xương, tinh thần yêu nước và cả ánh sáng Phật pháp.

Đây là nơi:

* Tăng sĩ không ẩn mình trong chùa, mà hành đạo giữa lòng chiến khu. Rất đông Tăng sĩ trẻ cởi áo cà sa mặc chiến bào tham gia đánh giặc.

* Phật tử không chỉ tụng kinh niệm Phật, mà làm liên lạc viên, nuôi giấu thương binh, dựng lán cứu thương.

* Chùa chiền không chỉ là nơi hành lễ, mà là căn cứ bí mật, là “trụ sở” kháng chiến bất thành văn.

Chúng ta không thể không nhắc đến chùa Ngọa Vân, chùa Quỳnh Lâm, am Trà Kiệu, chùa Hồ Thiên..., những danh lam Phật giáo huyền thoại của thời Trần, một thời trở thành hậu phương Phật giáo cứu quốc, nơi ánh sáng trí tuệ đạo Phật thắp lên niềm tin cho chiến sĩ, cho cán bộ và cho cả dân làng. Tại huyện Thủy Nguyên sau ngày tổng khởi nghĩa, giới Phật giáo cũng lập đoàn Phật giáo cứu quốc, đặt trụ sở tại chùa Phương Mỹ... các sư đứng thành phần ủy ban Tăng già lãnh đạo, hết sức vận động giành được tự do làm việc công khai trong toàn hạt. Sau Tăng, Ni lại lập bộ đội Tăng già được 15 vị Sư ông tình nguyện cởi áo cà sa, xung phong gia nhập để ra chiến trường. Toán quân này sau chuyển ra vệ quốc đoàn, trong đó có 3 vị hy sinh trong lúc địch càn quét nơi trận địa.

Chùa Trúc Động, xã Lưu Kiếm, chùa Đông Đăng xã Minh Tân, chùa Trại Sơn xã An Sơn là căn cứ kháng chiến, yểm hộ các yếu nhân hoạt động bí mật.

2. Phật giáo cứu quốc: Nhập thế trong hành động, Từ bi trong tâm hồn

Có những lúc lịch sử đòi hỏi con người phải lựa chọn: hoặc là yên ổn cá nhân, hoặc là dấn thân vì cộng đồng. Với người học Phật, sự dấn thân không phải vì danh lợi, mà là vì khổ đau của chúng sinh. Trong thời kháng chiến, khổ đau lớn nhất chính là mất nước, mất tự do, mất tiếng nói dân tộc.

Phật tử thời ấy nhất là ở chiến khu Bắc Mã đã không chọn yên thân, họ chọn cứu quốc. Và chính điều đó thể hiện trí tuệ của Phật giáo Việt Nam: “Từ bi không có nghĩa là buông tay. Từ bi là hành động để hóa giải khổ đau.” “Trí tuệ không chỉ là thông hiểu kinh luận. Trí tuệ là nhận biết đâu là chính nghĩa, đâu là phi nghĩa, đâu là Tổ quốc lâm nguy cần cứu độ”. “Tại huyện An Hải, các Phật tử tổ chức nhóm Tăng già cứu quốc, các sư Tăng, Ni trong ghuyện tham gia khắp lượt”. (Bút tích của Hòa thượng Kim Cương Tử trang 181).

3. Đạo Phật Việt Nam - Từ Trần Nhân Tông đến chiến khu Đông Triều

Chúng ta hãy nhìn lại lịch sử.

Từ Phật hoàng Trần Nhân Tông - một vị vua từng nhường ngôi để xuất gia - nhưng cũng là vị thống soái đánh bại Nguyên - Mông hai lần, đã để lại cho chúng ta một lời dạy: “Xả thân cứu nước, xả thân hành đạo - vốn là một”.

Chính lời dạy ấy là nền tảng tư tưởng cho Phật giáo cứu quốc trong kháng chiến chống Pháp, và được tiếp nối nơi chiến khu Đông Triều - Bắc Mã. Ở đó, tăng sĩ và nghĩa quân, thiền viện và lán kháng chiến, tụng kinh và họp bàn chiến lược, cùng tồn tại như một thực thể sống động của tinh thần nhập thế. Không còn ranh giới giữa đạo và đời. Vì đời là đạo. Vì cứu dân là hành đạo.

4. Tinh thần nhập thế - Một di sản của Phật giáo Việt Nam

Thưa quý vị!

Có người hỏi tôi: “Phật giáo có thể làm cách mạng không?”. Tôi trả lời: Phật giáo không làm cách mạng chính trị, nhưng Phật giáo làm cách mạng tâm thức. Và chính cách mạng tâm thức với từ bi, trí tuệ, tỉnh giác đã trở thành nền tảng tinh thần cho cách mạng dân tộc.

Chiến khu Bắc Mã - Đông Triều là nơi tinh thần ấy hiện hình:

- + Không giận hờn mà hành động.
- + Không thù hận mà giải thoát.
- + Không bạo lực mù quáng, mà là tỉnh thức vì chính nghĩa.

Nhiều chùa nuôi dưỡng cán bộ như: Chùa Dư Hàng thường che chở nuôi dưỡng các anh em làm việc bóng tối, chùa Văn cũng có cơ sở Cách Mạng ngấm ngấm từ năm 1929 (Bút tích Hòa thượng Kim Cương Tử trang 181)

5. Lời cam kết của người làm đạo trong thời đại mới

80 năm đã trôi qua kể từ Cách mạng Tháng Tám và Quốc khánh đầu tiên. Hôm nay, đất nước không còn khói lửa chiến tranh, nhưng cuộc kháng chiến mới vì đạo đức, vì nhân cách, vì an lạc xã hội vẫn đang tiếp diễn.

Chùa Bắc Mã (ảnh: Inernet)

Là người làm đạo hôm nay, chúng tôi nguyện tiếp nối tinh thần của chư vị tiền bối tại Bắc Mã, Đông Triều:

- + Hoàng pháp không rời dân tộc.
- + Hành đạo không quên lịch sử.
- + Thương yêu không buông xuôi.
- + Trí tuệ không xa rời thực tiễn. Chúng tôi tin tưởng rằng:

Khi Phật giáo còn mang tinh thần nhập thế, còn đồng hành với dân tộc, thì đất nước còn ánh sáng của tình thương, của đạo lý, và của trí tuệ.

6. Kết luận: Từ chiến khu đến tương lai

Thưa quý vị!

Chiến khu Bắc Mã - Đông Triều không chỉ là một chương trong sách giáo khoa. Đó là một ngọn lửa trong tâm khảm người Việt, là chứng tích của Phật giáo đồng hành cùng dân tộc, không bằng lời, mà bằng mồ hôi, nước mắt và cả máu xương.

Hôm nay, chúng ta không chỉ tưởng niệm mà còn chúng ta học lại bài học từ những người đi trước: rằng mỗi hành động vì nhân sinh, mỗi tâm hồn từ bi, mỗi quyết định trí tuệ, đều là một phần của cách mạng.

Nguyện cầu cho đất nước vững bước trong bình an.

Nguyện cầu cho Phật giáo Việt Nam tiếp tục sứ mệnh “hộ quốc - an dân”.

Nguyện cầu cho tinh thần Bắc Mã - Đông Triều mãi mãi là biểu tượng của Phật giáo dẫn thân vào công cuộc xây dựng và bảo vệ Đất nước với truyền thống hộ quốc, đồng hành cùng dân tộc, sống trong lòng dân tộc theo phương châm: “Đạo Pháp - Dân Tộc - Chủ Nghĩa Xã Hội”.

Xin trân trọng cảm ơn!

Tác giả: **Hòa thượng TS. Thích Quảng Tùng**

Phó Chủ tịch Hội đồng Trị sự - GHPGVN

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội